

Економічні науки

Бойко Олександра Олександрівна

студентка

Львівського національного університету імені Івана Франка

Василюк Ірина Вячеславівна

студентка

Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

***Анотація.** Досліджено актуальні особливості банківського кредитування малого та середнього бізнесу. У статті проаналізовано кредитування підприємств банками в Україні. Здійснено аналіз статистичних даних щодо обсягів кредитування банківськими установами, крім того, були наведені найбільш актуальні програми МСП, які на даний час доступні в банках України. Визначено та перелічені найбільш сприятливі умови та заходи, які сприяють розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва.*

***Ключові слова:** банківське кредитування, малий та середній бізнес, банк, кредит, суб'єкти малого підприємництва, малі та середні підприємства (МСП).*

Постановка проблеми. На сучасному етапі малі та середні підприємства(МСП) відіграють важливу роль в економіці нашої країни. Розвиток суб'єкта підприємництва в багатьох аспектах залежить від взаємин з обслуговуючим банком. З цієї точки зору доступ до банківського кредиту і зміцнення власного капіталу є основними завданнями керівників малих підприємств.

Банки займають обережну позицію стосовно кредитування малого та середнього бізнесу в часи нестабільної економічної ситуації. Такий стан серйозно ускладнює доступ до банківського кредиту на сприятливих для підприємств умовах. Можливість отримання кредитів у комерційних банках за ринковими ставками не завжди задовольняє інтереси малого та середнього бізнесу. На даному етапі, саме високі банківські збори і процентна ставка є одними з основних причин незадоволеності МСП послугами банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним з особливостями організації кредитування українськими банками підприємств малого і середнього бізнесу, присвячені наукові праці таких вчених, як З.Варналія, І.Волошіна, С.Дмітрова, С.Глуценка, Р.Корцовській, Е.Карповой, Л.Чубаревой та ін.

Визнаючи важливість проведених наукових досліджень, слід зазначити, що автори цих робіт розглядають окремі аспекти багатогранної проблеми, пов'язаної з визначенням сутності, умов і особливостей розвитку малого і середнього бізнесу. Однак до сих пір залишається невирішеним питання організації взаємовідносин банківських установ і підприємств МСП з урахуванням їх спільних інтересів. Саме тому ця проблема вимагає додаткового дослідження, враховуючи стрімкий розвиток банківського сектора і новітні реалії української економіки в період пандемії коронавірусу.

Формулювання цілей статті. Мета роботи полягає у дослідженні основних особливостей банківського кредитування малого та середнього підприємств на основі їх ефективного співробітництва та пошуку рішень щодо розв'язання виявлених проблем кредитування.

Виклад основного матеріалу. Розвиток підприємництва - це одна з найбільш актуальних тем, широко обговорюваних в суспільстві. Гнучкість, мобільність, можливість швидкої переорієнтації малого бізнесу мотивує

здатних ініціативних людей починати свою справу, задовольняти власні потреби та потреби своєї сім'ї і, разом з тим, виконувати важливу соціальну функцію: організовувати додаткові нові робочі місця і виготовляти продукцію, яка б користувалася попитом.

Однією з основних перешкод в зростанні частки малого та середнього бізнесу на діловому ринку України як і раніше залишається недостатність ресурсів, зокрема фінансових. У зв'язку з обмеженістю власних джерел фінансування суб'єкти МСП змушені залучати кошти і зовнішніх ресурсів. Найбільш розповсюдженим джерелом є банківське кредитування.

Під кредитуванням малого бізнесу розуміють банківські позики, що видаються суб'єктам малого підприємництва на певних умовах (зазвичай під відсотки). Однією з основних, якщо не головною, проблемою при кредитуванні малого бізнесу є відсутність у банків дешевих довгострокових ресурсів, в той час як малі підприємства мають гостру потребу в своєчасному фінансуванні і кредитуванні на прийнятних умовах. Дуже високі процентні ставки, що встановлюються відповідно до норм Національного банку України, для одержувачів невеликих кредитів, найчастіше, є недосяжними.

На етапі започаткування власної справи, кредитні гроші відіграють ключову роль при її відкритті за відсутності стартового капіталу.

З перших кроків свого бізнес-шляху кожен підприємець стикається з низкою ресурсномістких завдань, які необхідно вирішити. До них відносяться:

1. Оренда приміщення. Ціна залежить від розташування, загального стану і площі. Як правило, місця в спальних районах набагато дешевші, але і потік клієнтів - в рази менший;

2. Підбір персоналу. Один з основних пунктів. Необхідно відразу зорієнтуватися скільки потрібно співробітників, яка потрібна кваліфікація і бюджет на оплату праці;

3. Первинний маркетинг. Проведення рекламної кампанії - важливий пункт для успішного старту.

Крім цього, може виникнути ще цілий ряд непередбачених витрат, з якими можна впоратися тільки маючи достатню кількість стартових ресурсів.

Саме для того, щоб мати необхідний запас міцності, що дозволяє сконцентруватися на побудові бізнесу, підприємці і звертаються за кредитною підтримкою, яка хоч і чинить додатковий тиск у вигляді відсотків, все ж дозволяє сфокусуватися на виконанні свого бізнес-плану.

Останнім часом розвиток кредитних продуктів для малого і середнього бізнесу стало одним з ключових пріоритетів українських банків. Після кризи 2014-2016 рр. на такі кредити сформувався дуже серйозний відкладений попит, і сьогодні банки вступили в жорстку конкуренцію за платоспроможних клієнтів.

Нижче наведені найбільш актуальні програми МСП, які на даний час доступні в банках України. (табл.1)

Таблиця 1

Кредитування банками України 2020-2021 рр. [4]

Банк	Процентна ставка по кредиту	Сума кредиту	Термін видачі кредиту
ПриватБанк	18% річних	Від 50 000 тис. грн до 1 млн. грн	До 12 місяців
АльфаБанк	Фіксована індивідуальна ставка (від 12,2 до 21,6% річних в UAH)	100 млн. грн	До 36 місяців
ОТР	Фіксована індивідуальна ставка	До 15 млн. грн	До 36 місяців

ТАС24 Бізнес	1,63% щомісячно	До 10 млн. грн	До 36 місяців
Ощадбанк	Від 12,25% річних	Визначається індивідуально	До 3 років
Кредобанк	Від 14% річних	До 420% від середньомісячного доходу	До 24 місяців
UKRSIBBANK	Від 9,5% річних	Визначається індивідуально	До 10 років

На сьогоднішній день, державою була створена програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка допомагає вирішити проблему, пов'язану з високими процентними ставками. Згідно неї малий бізнес або навіть стартап може отримати кредит на суму до 2 млн. грн. під ставку 5%, 7% або 9% річних, залежно від розміру бізнесу і виконання умов програми.

Кредити надаються на термін до 5 років і повинні бути спрямовані на:

- покупку основних фондів - наприклад, на покупку транспортних засобів або обладнання; придбання нежитлової нерухомості без права передачі в платне або безкоштовне користування третім особам;
- придбання об'єктів права інтелектуальної власності за договорами комерційної концесії (франчайзингу), пов'язаних з реалізацією суб'єктом підприємництва інвестиційного проекту;
- поповнення оборотних коштів суб'єктів підприємництва в розмірі не більше 25% від загальної вартості інвестиційного проекту, що фінансується за рахунок кредитних коштів.

Уже в березні почалася пандемія коронавірусу, яка змусила уряд постійно змінювати умови програми, критерії участі та розміри фактичних процентних ставок, за якими бізнес отримував кошти.

Акценти програми змістилися з інвестиційних кредитів на розширення або створення нового бізнесу на рефінансування поточної заборгованості підприємців. У програмі з'явилися кредити під 0% і 3%, а кількість банків-учасників досягло 18, хоча кредитують з них 12.

Лідерами за обсягами виданих кредитів стали банки з іноземним капіталом, які охоче знижують своїм клієнтам ставки по кредитах за рахунок державного бюджету. Рефінансування виданих раніше кредитів вже досягло майже 80% портфеля «доступних кредитів», обсяг яких перевищив 5 млрд. грн.

За перші чотири місяці банки-учасники видали 554 кредити МСП на 348,4 млн. грн. Після запуску рефінансування кредитів під 0% портфель доступних кредитів почав зростати швидше і за 2,5 місяці майже досяг 5 млрд. грн. за 2,2 тис. кредитних договорів. До програми долучилися 18 банків (рисунок 1).

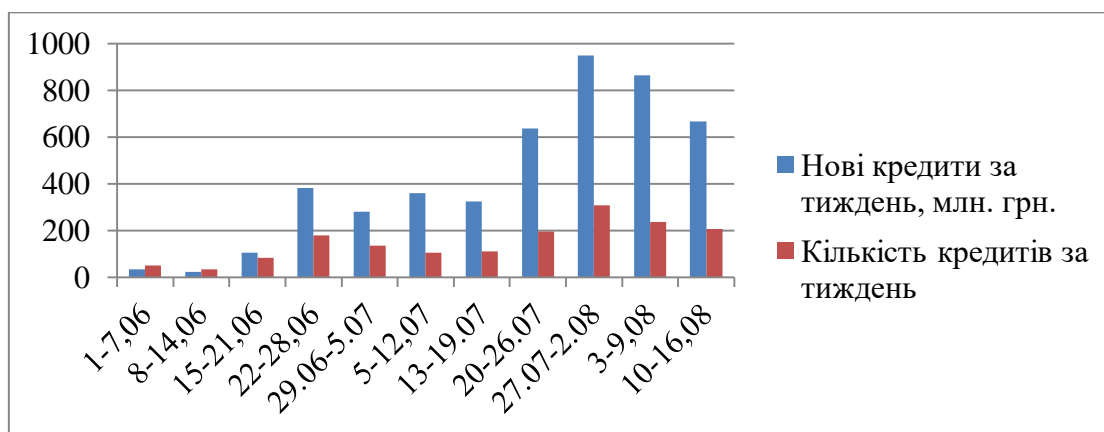

Рис. 1. Динаміка видачі доступних кредитів в червні-серпні 2020 р.

Джерело: складено за [2]

Дані свідчать, що банки активізували кредитування малого бізнесу в 2020 році попри те, що той зазнав більших втрат від карантинних заходів, ніж середній та великий. З початку року кредити кластера (угруповання підприємств, які не входять до складу великих бізнес-груп, та мають сукупну заборгованість перед банками менше 100 млн. грн.) зросли на 17% до 76.6 млрд. грн. без урахування впливу обмінного курсу. Зниження процентних ставок малому бізнесу, які традиційно вищі, ніж для середнього та великого, разом з державними програмами підтримки кредитування дещо розширили перелік потенційних позичальників(рисунок 2).

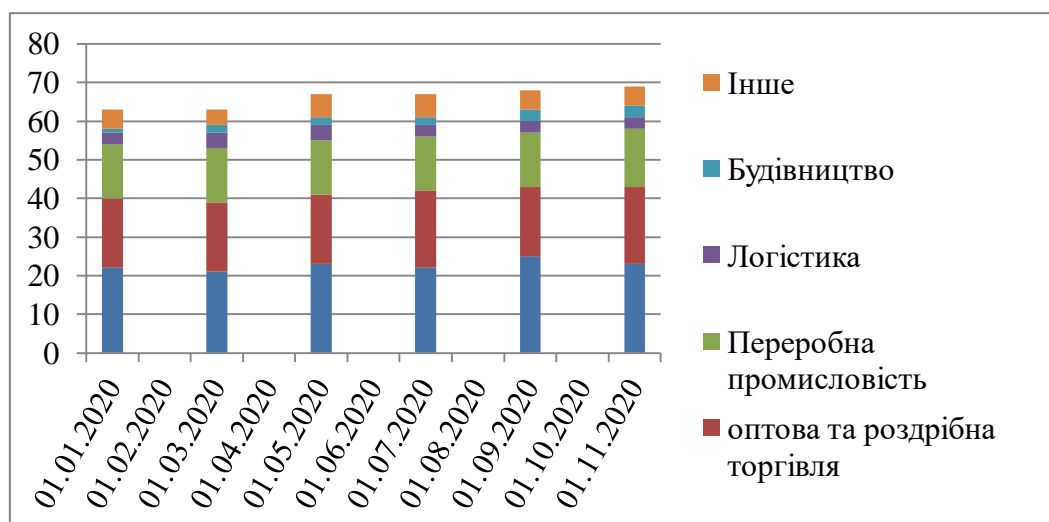

Рис. 2. Кредити МСП у розрізі секторів економіки та ставки за новими кредитами, млрд. грн.

Джерело: складено за [3]

На приріст кредитів кластера позитивно вплинула програма “Доступні кредити 5-7-9%”, яка передбачає компенсацію частини процентних витрат. Уповноважені банки вже видали 6.3 тис. кредитів на 14.7 млрд. грн., з яких: для рефінансування попередньо отриманих кредитів – 68%, для розвитку бізнесу – 19%, для впровадження антикризових заходів – 13%. Найактивнішу участь у програмах компенсації витрат беруть сільськогосподарські підприємства, для яких додатково діє окрема програма “Фінансова підтримка сільгоспвиробників”, якою скористалися 3.6 тис. компаній.

Відповідно до даних Міністерства фінансів, за півроку від старту держпрограми «Доступні кредити 5-7-9%» уповноважені банки видали для підприємців 2933 позик на загальну суму 6,78 млрд. грн., з яких:

- 5,47 млрд. грн. - рефінансування раніше отриманих позик;
- 1,11 млрд. грн. - кредити на капітальні інвестиції;
- 157,6 млн. грн. - на поповнення оборотних коштів.

Крім зазначеної державної програми є також підтримка для малого та середнього бізнесу з боку Євросоюзу та Європейського банку

реконструкції та розвитку, які запускають кредитну лінію в Україні у розмірі 3 млн. євро. Крім того, існують програми для МСБ в рамках Horizon 2020 року, Програми конкурентоспроможності підприємств МСП (Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises - COSME), Еразмус + (бюджет програми на 2014-2020 роки становить 14,7 млрд. євро).

На нашу думку, найбільш сприятливими умовами, які призвели б до розвитку малих та середніх підприємств, є наступні:

— наявність доступного капіталу, тобто капітальних ресурсів, накопичених за рахунок приросту капіталу, які могли б бути використані підприємствами;

— відповідна структура установ, а саме система комерційних банків, індустрія ризикового фінансування, фондові біржі та інші механізми, які дозволяють зв'язати постачальників капіталу з тими, хто має потребу в ньому;

— помірні процентні ставки;

— відповідні фінансові механізми, такі як різноманітні види позик, відповідні форми інвестування акціонерного капіталу і т.д.

Для того щоб забезпечити виконання вищевказаних умов, державі необхідно прийняти цілий ряд заходів. Основними з них, можуть стати наступні:

— активне залучення комерційних банків в наданні позик малим підприємствам;

— нагляд і регулювання за наданням банками позик МСП;

— забезпечення збільшення капіталу, який може бути використаний шляхом розвитку конкуренції на ринку надання позик суб'єктам малого підприємництва;

— зміщення акцентів і раціоналізація державних програм допомоги малому та середньому бізнесу;

— сприяння наданню акціонерного капіталу МСП.

Отже, основними складовими цієї співпраці є перегляд обома сторонами ставлення один до одного, пошук компромісних рішень, участь держави у вирішенні складних питань, підтримка державою як банків, так і підприємців.

Висновки. Таким чином, нами було розглянуто особливості банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні та перспективи його розвитку.

Варто зазначити, що малий і середній бізнес відіграють важливу роль в соціально-економічному розвитку країни. Завдяки ньому вирішується багато соціальних і економічних питань.

З огляду на важливість розвитку малого і середнього бізнесу, можна говорити про те, що кредитування цього сектора економіки є перспективним видом для українських банків, а також життєво важливим і необхідним для розвитку підприємництва в Україні. Тому, для забезпечення успішного функціонування малого бізнесу в нашій країні повинна здійснюватися суттєва підтримка з боку, як держави (на прикладі програми «Доступні кредити 5-7-9%»), так і великих компаній, реалізовуватися пошук нових методів фінансування малих підприємств і створення орієнтованої на них фінансової інфраструктури.

Література

1. Волкова Н. І., Свірідова К. Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах // Фінанси, облік, банки. - 2017 Випуск №1 (22). – С. 55-62.
2. Інфографіка. URL: <https://finclub.net/infografika/chto-proiskhodit-s-programmoj-dostupnye-kredity-5-7-9.html>.

3. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. – грудень, 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H2.pdf?v=4.
4. Кредиты для малого бизнеса в Украине: где взять и как получить бизнес кредит в банке? – 25.01.2021. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/articles/kredity-dlya-malogo-biznesa-v-ukraine:-gde-vzyat-i-kak-poluchit-kredit-v-banke>.
5. Ольга Иванчук, Ольга Нежиденко. Проблемы кредитования малого бизнеса. – Харьков, Украина. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1883>.